

1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

Usmeritve SRS: Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast je prva prioriteta SRS, ki vključuje naslednje cilje: uspešno sodelovanje v ERMII in prevzem evra, spodbujanje podjetniškega razvoja in povečanje konkurenčnosti ter povečanje konkurenčne sposobnosti storitev. V okviru cilja *sodelovati v evropskem tečajnem mehanizmu ERMII* se SRS osredotoča na tri temeljne naloge: povečati prilagodljivost fiskalne in dohodkovne politike, zagotoviti dolgoročno vzdržnost javnih financ in cenovno stabilnost. V okviru cilja *povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja* daje SRS poudarke razvoju področij, kjer ima Slovenija konkurenčne prednosti, podjetništvu ter razvoju malih in srednje velikih podjetij, spodbujanju in razvoju inovativnega okolja in inovativnosti, internacionalizaciji ter konkurenci na trgih mrežnih dejavnosti. Pri *povečanju konkurenčne sposobnosti storitev* SRS prioriteto opredeljuje potrebo po okrepitvi dejavnikov učinkovitosti storitev ter poenostavitvi administrativnega okolja za njihovo izvajanje, poseben poudarek pa je dan storitvam, ki so najtesneje povezane s poslovanjem (poslovne, finančne, distribucijske, infrastrukturne), saj imajo te storitve največji vpliv na povečanje produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva.

Slovensko gospodarstvo se postopno približuje povprečni razvitosti Evropske unije, kar je osrednji gospodarski cilj Strategije razvoja Slovenije. Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči je po zadnjih razpoložljivih podatkih v letu 2005 dosegel 82 % povprečja EU, to je 2 o.t. več kot v letu prej in 9 o.t. več kot leta 2000. Cilj SRS je s pospešeno rastjo produktivnosti in zaposlenosti doseči povprečno razvitost EU do leta 2013. Pri tem je celotno obdobje z vidika dinamike gospodarske rasti razdeljeno v tri podobdobja. V prvem (do leta 2007) je predvidena zmerna, v drugem (od leta 2007 do leta 2010) pa izrazitejša pospešitev rasti obeh komponent BDP na prebivalca, to je produktivnosti in zaposlenosti. V tretjem obdobju (2010–2013) bi sledila umiritev na ravni potencialne rasti BDP. Razpoložljivi podatki za obdobje do leta 2006 kažejo, da so bila z vidika uresničevanja gospodarskega cilja SRS dosedanja gibanja zadovoljiva. Povprečna letna rast produktivnosti se je v letih od 2004 do 2006 okrepila na 3,9 %, kar je za 0,9 odstotne točke več kot v obdobju 2001–2003. Izraziteje se je povečala tudi stopnja zaposlenosti¹, oboje pa se je odrazilo v pospešeni rasti bruto domačega proizvoda, ki je v povprečju let od 2004 do 2006 za 0,8 odstotne točke bolj prehitevala povprečno rast v EU kot v obdobju 2001–2003 in bila nekoliko nad višino, ki jo za to obdobje predvidevajo scenariji SRS. Kot ugotavljamo v nadaljevanju poročila, so na pospešek v gospodarski rasti vplivali predvsem makroekonomski dejavniki (mednarodna konjunktura, stabilizacija gospodarstva pred uvedbo evra, javne investicije), delno pa tudi že posamezne strukturne reforme. Da je prispevek strukturnih sprememb v tem začetnem obdobju izvajanja SRS še razmeroma nizek, potrjuje tudi dejstvo, da ob relativno visoki gospodarski

¹ Glej poglavje 4.1.

rasti nekateri kazalniki, ki na daljši rok opredeljujejo konkurenčnost gospodarstva, kažejo še razmeroma počasne premike ali celo nazadovanje.

1.1. Makroekonomska stabilnost

Z izpolnitvijo **maastrichtskih konvergenčnih meril** za prevzem evra je bil uresničen ključni kratkoročni cilj makroekonomskih politik. Po dvoletnem sodelovanju v mehanizmu deviznih tečajev ERMII je Slovenija sredi leta 2006 formalno izpolnila vseh pet maastrichtskih konvergenčnih meril za vstop v ekonomsko in monetarno unijo (EMU) in s 1. januarjem 2007 kot edina izmed novih članic EU prevzela evro. S tem je bil uresničen ključni kratkoročni cilj makroekonomskih politik vlade in Banke Slovenije. Ob ohranjanju stabilnega tečaja tolarja na ravni, ki ni povzročila poslabšanja cenovne konkurenčnosti ali večjega zunanjega neravnovesja, je njihovo usklajeno delovanje v zadnjih treh letih omogočilo vzdržno znižanje inflacije in izboljšanje javnofinančnih kazalcev.

Gospodarski kazalci so se v letu 2006 še izboljšali, pospešitev gospodarske rasti je bila spodbujena s tujim povpraševanjem in investicijsko aktivnostjo. V letu 2006 se je gospodarska rast po dveh letih ohranjanja nad povprečjem preteklega srednjeročnega obdobja pospešila in dosegla 5,2 %. Gospodarsko rast je, tako kot v celotnem obdobju po letu 2003, v veliki meri spodbujala konjunktura v mednarodnem okolju. Te vplive so dodatno krepili pozitivni učinki vstopa v EU. V letu 2006 se je v primerjavi s preteklimi leti okrepila tudi rast domačega povpraševanja, predvsem investicijskega. Rast investicij zasebnega sektorja je bila spodbujena z ugodno poslovno klimo, večjo makroekonomsko stabilnostjo (uvedba evra, nizke obrestne mere) in nekaterimi dejavniki enkratnega značaja. Ocenjujemo, da je bil pozitiven tudi vpliv razbremenitve gospodarstva zaradi učinka postopne odprave davka na izplačane plače. Okrepila se je tudi rast investicij v stanovanjsko gradnjo ter gradnjo cest in avtocest. Realna rast zasebne potrošnje je ostala zmerna in na podobni ravni kot leta 2005². Nadaljevanje visoke rasti bančnih posojil, ki se je začela že v letu 2003 ob postopnem zniževanju obrestnih mer v procesu konvergence proti evropsko primerljivi ravni, tako ni povzročilo pospešene rasti končne potrošnje, saj so rasla predvsem dolgoročna stanovanjska posojila in posojila podjetjem, ki so po naši oceni na ta način financirala tudi povečan obseg naložb v opremo in stroje. Upoštevajoč dejavnike in strukturo lanske gospodarske rasti, ocenjujemo, da njena pospešitev ni ustvarila dodatnih inflacijskih pritiskov. Zmerna je bila tudi rast realne bruto plače na zaposlenega, ki je v letu 2006 znašala 2,2 % in je za rastjo produktivnosti zaostajala za 1,8 o.t.

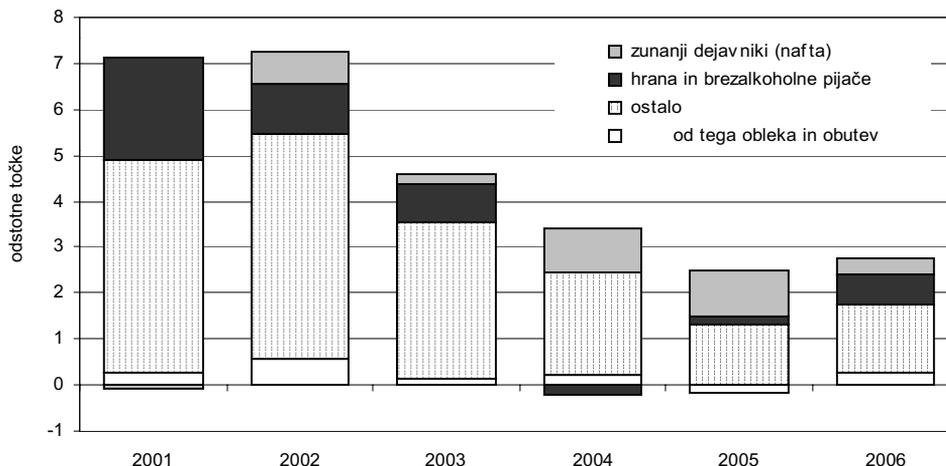
Stabilnost cen v Sloveniji je posledica usklajenega delovanja ekonomskih politik Banke Slovenije in vlade ter povečanja konkurence na domačem trgu. Rast cen je bila tudi v letu 2006 umirjena. Povprečna inflacija je ostala na ravni, doseženi ob koncu leta 2005 (2,5 %), medletna inflacija pa se je potem, ko je v letu 2005 dosegla najnižjo raven po osamosvojitvi (2,3 %), v letu 2006 povišala na 2,8 %, v obeh letih pa je nihala okoli svojega povprečja. Ključni dejavniki, ki so v letu 2006 omogočili umirjeno rast cen, so bile makroekonomske politike BS in

² Podrobneje glej indikator *Realna rast BDP*.

vlade, ki ostajajo naravnane k ohranjanju stabilnosti cen kot enemu ključnih dejavnikov pri zagotavljanju konkurenčnosti Slovenije v mednarodnem okolju. Ob stabilnem tečaju tolarja, ki je pomembno prispeval k vzdržnemu znižanju inflacije po vstopu v ERMII, je vlada nadaljevala z restriktivno politiko poviševanja reguliranih cen in acikličnim prilagajanjem trošarin na tekoča goriva in ogrevanje. K umirjeni rasti cen je prispevalo tudi nadaljevanje politike zmerne rasti plač, tako v javnem kot v zasebnem sektorju, kar je preprečevalo pritiske na rast cen s strani povpraševanja in stroškov.

V strukturi in dinamiki rasti cen je v letu 2006 prišlo do sprememb, na katere so vplivali predvsem zunanji dejavniki in dejavniki enkratnega značaja. Analiza strukture rasti cen proizvodov in storitev (glej Sliko 1) kaže, da je v letu 2006 prišlo do sprememb, kar je v veliki meri vplivalo tudi na drugačno dinamiko rasti cen. Velika nihanja cen so bila v pretežni meri posledica zunanjih dejavnikov, prispevek cen, na katere vplivajo ti dejavniki, pa je bil v letu 2006 precej nižji kot leta 2005, predvsem zaradi znižanja svetovnih cen nafte v zadnjem četrtletju. To je vladi prvič po juliju 2005 omogočilo ponoven dvig trošarin na tekoča goriva za prevoz in ogrevanje z minimalne ravni, ki jo dovoljujejo predpisi EU. Na nihanja medletne inflacije so vplivale tudi cene v skupini hrana in brezalkoholne pijače, katerih prispevek se je povečal. To je predvsem posledica dejstva, da so enkratni pozitivni učinki vstopa v EU na zniževanje cen hrane³ po dveh letih izgubili svoj impulz, tako da se je rast teh cen ponovno ustalila na podobni ravni kot pred vstopom v EU. Prispevek ostalih cen je bil v letu 2006 višji predvsem zaradi višjega prispevka cen obleke in obutve, ki so se leto prej znižale. Sicer je bila rast cen v tej skupini, na katero so ključno vplivali ukrepi makroekonomskih politik in razmere na domačem trgu, na podobni ravni kot leta 2005⁴.

Slika 1: **Struktura rasti cen življenjskih potrebščin v letih 2001–2006**

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Cene, 2007; preračuni UMAR.

³ Večja konkurenca po vstopu Slovenije v EU, odprava preostalih carinskih omejitev za uvoz iz EU in odpiranje trga za proizvode tretjih držav.

⁴ Glej indikator *Inflacija*.

Ohranjanje **makroekonomske stabilnosti** ostaja pomemben cilj ekonomskih politik. Ohranjanje cenovne stabilnosti bo ključnega pomena za ohranjanje in izboljševanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva, za večjo odzivnost fiskalne politike na spremembe v makroekonomskem okolju pa bodo potrebne spremembe na fiskalnem področju v smeri zniževanja strukturnega primanjkljaja in povečevanja kakovosti javnih financ.

Zniževanje relativno izraženega **primanjkljaja sektorja država** po letu 2001 je bilo doseženo tako s povečanjem prihodkov kot z znižanjem izdatkov. Primanjkljaj sektorja država, ki je leta 2001 znašal 4,1 % BDP, se je v naslednjih letih postopoma zmanjševal in v letu 2006 dosegel 1,4 % BDP⁵. K temu je prispevalo povišanje deleža prihodkov in v obdobju višje gospodarske rasti tudi znižanje deleža odhodkov. K slednjemu so prispevali predvsem nižji izdatki za socialne transferje, obresti in stroške države⁶. Dolg sektorja država se je v obdobju po letu 2001 gibal med 28 % in 29 % BDP, v letu 2006 se je njegov delež drugo leto zapored znižal in je konec leta 2006 znašal 27,8 % BDP.

Za povečanje možnosti stabilizacijskega delovanja fiskalne politike je treba zmanjšati **strukturni primanjkljaj**. Kot je razvidno iz Slike 2, je bil v celotnem analiziranem obdobju primanjkljaj sektorja države praktično v celoti rezultat strukturnih in ne cikličnih razlogov⁷, kar pomeni, da bo za vzdržno odpravo primanjkljaja potrebno izboljšati strukturo javnih financ. Na podlagi zadnjih podatkov lahko sklepamo, da se je v letu 2006 strukturni primanjkljaj nekoliko povečal⁸. Sedanje usmeritve fiskalne politike predvidevajo ohranjanje strukturnega primanjkljaja okoli dosežene ravni v letošnjem in prihodnjem letu in njegovo znižanje na raven, skladno z določili Pakta stabilnosti in rasti (1,0 % BDP), leta 2009⁹. Takšen tempo zniževanja strukturnega primanjkljaja je počasnejši od določenega s pravili Pakta stabilnosti in rasti (0,5% BDP letno), vendar je posledica enkratnih dogodkov v tem obdobju (povečanje investicij v železniško infrastrukturo in schengenski sistem, predsedovanje EU), ki pa ne onemogočajo doseganja srednjeročnega javnofinančnega cilja do leta 2009. Slednje je pomembno, ker visok strukturni primanjkljaj zmanjšuje možnost proticikličnega delovanja fiskalne politike, tako da bi se v primeru izrazitega poslabšanja gospodarskih razmer relativno hitro približali zgornji meji dovoljene višine

⁵ Agregati sektorja država so predstavljeni v skladu z metodologijo ESA-95. Podrobneje glej indikator *Ravnovesje sektorja država*.

⁶ Glej poglavje 3.1.

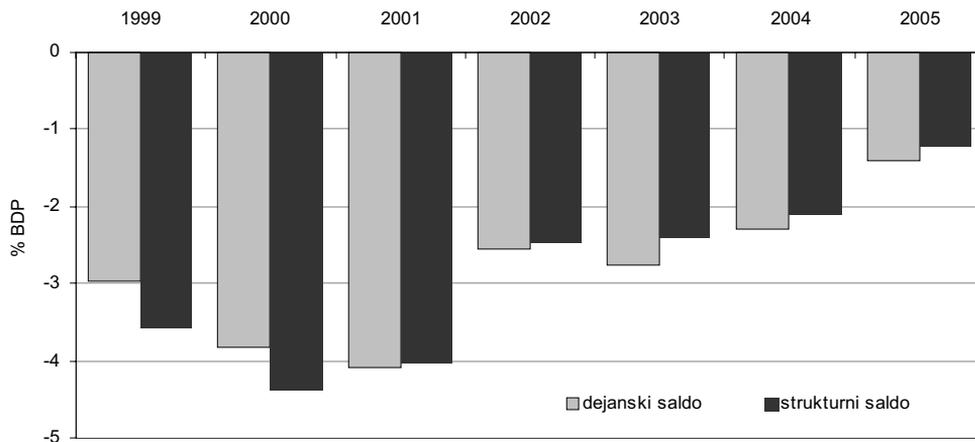
⁷ Razdelitev primanjkljaja na strukturni in ciklični del je narejena v skladu z metodologijo, ki jo je oblikovala Evropska komisija. Zaradi metodoloških omejitev, na katere opozarja že komisija, ter dodatnih omejitev v Sloveniji (kratka časovna vrsta), pa je pri interpretaciji rezultatov potrebna določena mera previdnosti.

⁸ Znižanje celotnega primanjkljaja je bilo ob precejšnjem pospešku gospodarske rasti v letu 2006 skromno (-0,1 o.t.), kar pomeni, da se je strukturni primanjkljaj povečal. Ker so bili podatki o primanjkljaju sektorja države za leto 2006 objavljeni tik pred zaključkom redakcije, natančne višine strukturnega primanjkljaja za to leto še ni bilo možno natančno oceniti. Ocene strukturnega primanjkljaja za obdobje do leta 2005 pa temeljijo na podatkih o primanjkljaju države iz Poročila o primanjkljaju in dolgu države (oktober 2005) in Programa stabilnosti (december 2006).

⁹ V dopolnitvi Konvergenčnega programa 2005 je bila izpolnitev srednjeročnega cilja predvidena v letu 2008, Program stabilnosti iz decembra 2006 pa njegov izpolnitev prestavlja v leto 2009.

primanjkljaja države, nad katero se v skladu z določili Pakta stabilnosti in rasti sproži postopek presežnega primanjkljaja. Odprava strukturnega primanjkljaja je, ob relativno visoki stopnji obdavčitve, smiselna predvsem z nadaljnjim prestrukturiranjem in zmanjševanjem izdatkov¹⁰ sektorja država.

Slika 2: Dejanski in strukturni saldo sektorja država v Sloveniji v obdobju 1999–2005

Vir: Ministrstvo za finance, preračuni UMAR.

Opomba: Podatki po metodologiji ESA95 za obdobje pred letom 1999 niso razpoložljivi.

*Ključni dejavnik, ki po sedanjih projekcijah poslabšuje vzdržnost javnih financ na dolgi rok, so izdatki, povezani s **staranjem prebivalstva**. Projekcije kažejo, da se bo razmerje med številom prebivalcev v delovni dobi in tistim izven nje v prihodnjih letih še poslabševalo in ob nespremenjenih politikah povečevalo izdatke, povezane s staranjem prebivalstva, oziroma poslabšalo dolgoročno vzdržnost javnih financ. Indikatorja S1 in S2, ki ju za oceno dolgoročne¹¹ vzdržnosti javnih financ uporablja Evropska komisija, namreč kažeta, da bi se moral zaradi financiranja potreb starajočega se prebivalstva ob nespremenjenih politikah primarni strukturni saldo, ki je bil v letu 2006 izravnal, ob zahtevi, da dolg države ne preseže 60 % BDP, v prihodnjih letih pričeti povečevati.*

Za dolgoročno vzdržnost javnih financ so potrebni dodatni ukrepi. Reforma pokojninskega sistema iz leta 1999 je uvedla spremembe, ki blažijo pritisk na javne finance, spremembe pri usklajevanju pokojnin v letu 2004 pa so ta učinek zmanjšale. Ob upoštevanju demografskih projekcij je kot končni rezultat naštetih sprememb sicer predvideno relativno zmanjšanje starostno vezanih odhodkov proračuna do leta 2010. Potem pa naj bi se pričeli povečevati, še posebej po letu 2020, ko naj bi njihovo relativno hitro povečevanje močno poslabšalo vzdržnost javnih financ. Za ohranitev vzdržnosti javnih financ je torej nujno izvesti dodatne ukrepe, predstavljene že v Okviru gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, in sicer predvsem podaljševati aktivnost ter krepiti dodatna

¹⁰ Struktura izdatkov sektorja država je prikazana v poglavju 3.1.

¹¹ Indikatorja S1 in S2 zajemata obdobje do leta 2050.

pokojninska zavarovanja. Projekcije namreč kažejo, da bi ti ukrepi zmanjšali delež starostno vezanih odhodkov s predvidenih 19,5 % na predvidenih 17,6 % BDP v letu 2020.

*Z večjo vpetostjo Slovenije v mednarodne finančne tokove, ki se močneje krepí od leta 2003, narašča tudi **bruto zunanji dolg**, ki se je izrazil povečal v letih 2005 in 2006, predvsem zaradi okrepljenega dolgoročnega zadolževanja bančnega sektorja v tujini. Bruto zunanji dolg je konec leta 2006 znašal 79,7 % BDP, kar je precejšnje povišanje v primerjavi z letom 2004 (58,4 % BDP)¹². V letih 2005 in 2006 so se povišale tudi dolžniške terjatve do tujine, vendar relativno manj kot bruto zunanji dolg, zato je naraščal neto zunanji dolg. V letu 2005 je znašal 1,5 % BDP (leta 2004 je imela Slovenija še neto zunanje terjatve v višini 3,4 % BDP), podatki za prvih enajst mesecev 2006 kažejo na njegovo nadaljnjo rast. Pri tem primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance, tako kot v celotnem obdobju od leta 2000, ni bil glavni dejavnik rasti bruto zunanjega dolga, saj je znašal 2 % BDP v letu 2005 in 2,6 % BDP v letu 2006¹³. Na rast zadolženosti v tujini v letu 2005 je vplivalo pospešeno dolgoročno zadolževanje bančnega sektorja v tujini, podjetja pa so se v istem letu pri najemanju posojil bolj preusmerila na domači finančni trg. Tudi v letu 2006 je bil obseg zadolževanja bank v tujini visok, čeprav nekoliko nižji kot leta 2005, zadolževanje podjetij pa se je spet nekoliko okrepilo, vendar ni doseglo niti tretjine zadolževanja bančnega sektorja. Na takšna gibanja, ki so značilna za obdobje od leta 2003, je vplivalo več dejavnikov: zagotavljanje virov sredstev za zadovoljitev večjega povpraševanja podjetij in prebivalstva po posojilih v domačih bankah, ugodnejši pogoji zadolževanja v tujini¹⁴, možnost najemanja posojil pri povezanih družbah v tujini. Ob pospešenem zadolževanju so se kazalniki zadolženosti v tujini v letu 2006 poslabšali, vendar ostajajo v vzdržnih okvirih. V valutni strukturi zunanjega dolga tudi prevladuje evro, kar po prevzemu skupne valute močno zmanjšuje izpostavljenost tečajnemu tveganju, saj gre za zadolževanje v domači valuti. Do večjega poslabšanja kazalcev lahko pride ob večji upočasnitvi gospodarske rasti, kar bi vplivalo na hitro rast deleža bruto zunanjega dolga v BDP, ali ob nadaljnjem poviševanju obrestnih mer, ki so se v preteklih letih zniževale, od lani pa imajo ponovno tendenco naraščanja. To bi lahko vplivalo na hitro povečanje bremena servisiranja dolga.*

1.2. Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja

Konkurenčnost podjetniškega sektorja se v odprtem gospodarstvu, kot je slovensko, pomembno odraža v doseženih rezultatih na zunanjih trgih. Uspešnost na zunanjih trgih merimo z rastjo tržnih deležev. Med dejavniki, ki

¹² Glej indikator *Bruto zunanji dolg*.

¹³ Od leta 2000 do leta 2006 se je bruto zunanji dolg povečal za dobrih 34 % BDP, primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance pa je v povprečju letno znašal 1,4 % BDP. Glej tudi indikator *Plačilnobilancno ravnovesje*.

¹⁴ Zlasti do leta 2005, ko so se razlike med domačimi in tujimi obrestnimi merami že precej zmanjšale.

imajo bolj kratkoročen vpliv na konkurenčnost, analiziramo gibanje stroškov dela na enoto proizvoda, med tistimi z dolgoročnejšimi in bolj posrednimi vplivi pa v skladu z usmeritvami SRS v okviru tega poglavja spremljamo tehnološko zahtevnost proizvodnje in izvoza, razvoj podjetništva, internacionalizacijo gospodarstva ter liberalizacijo mrežnih dejavnosti¹⁵.

Stalna rast tržnih deležev od leta 2000 dalje kaže na izboljševanje izvozne konkurenčnosti. V letu 2006 se je šesto leto zapored nadaljevala krepitev slovenskega tržnega deleža v najpomembnejših trgovinskih partnericah. Še naprej se je izboljševal tudi položaj Slovenije v primerjavi z drugimi članicami EU, saj je bila v devetih mesecih leta 2006 po rasti tržnega deleža na 6. mestu, kar je za eno mesto boljše kot v povprečju let 2004–2005 in za 4 mesta boljše kot v povprečju let 2001–2003. Izvozniki so v letu 2006 tržni položaj ponovno najbolj izboljšali na trgih EU, kar se dogaja že od vstopa Slovenije v EU. Pri tem se je lani precej spremenila struktura rasti za Slovenijo daleč najpomembnejšega tržnega deleža industrijskih izdelkov. Po visoki rasti v predhodnem letu se je zaradi padca izvoza cestnih vozil močno upočasnila rast tržnega deleža strojev in transportnih naprav, tržna deleža kemičnih proizvodov in izdelkov, razvrščenih po materialu, pa sta pospešeno naraščala. Zmanjšal se je tudi tržni delež raznih izdelkov (pohištvo, obleka, obutev, montažne stavbe), kar kaže na njihovo poslabšano konkurenčnost.¹⁶

V letih 2004 in 2005 je bilo manj ugodno gibanje stroškov dela na enoto bruto domačega proizvoda v primerjavi z EU, vendar se po prvih ocenah trend poslabševanja v letu 2006 ni nadaljeval. V letu 2005 se je rast stroškov dela na enoto BDP sicer upočasnila, vendar je bila tako kot v letu 2004 višja kot v povprečju EU, kjer so se stroški dela na enoto proizvoda zmanjšali. Na razmerje med stroški dela in BDP sta vplivali dve skupini dejavnikov, ki pa sta delovali v nasprotni smeri. Ugoden je bil vpliv dejavnikov, ki so upočasnili rast stroškov dela na zaposlenega (izvajanje restriktivne dohodkovne politike¹⁷ in zniževanje davčne obremenitve plač¹⁸). Vendar pa je hkrati prišlo tudi do precejšnje upočasnitve rasti dodane vrednosti na zaposlenega, kar je povzročilo poslabšanje stroškovne konkurenčnosti. Glavni razlog poslabšanja so predelovalne dejavnosti, kjer so rast dodane vrednosti upočasnili močno poslabšani pogoji menjave. Ti so se odrazili v relativno visoki rasti stroškov vmesne porabe¹⁹, ki je proizvajalci v pogojih zaostrene konkurence niso zmogli v celoti prenesti v cene, kar je v precejšnji meri tudi posledica trgovinske specializacije v tehnološko manj zahtevne ter delovno intenzivne proizvode²⁰. Nadaljevanje takšnih gibanj

¹⁵ Na konkurenčnost vpliva še vrsta drugih dejavnikov, kot so npr. znanje, vlaganja v raziskave in razvoj, inovativnost, učinkovitost države, ki jih obravnavamo v drugih delih Poročila o razvoju.

¹⁶ Gl. tudi indikator *Tržni delež*.

¹⁷ Gl. poglavje 1.1.

¹⁸ Zaradi spremembe Zakona o dohodnini se je v letu 2005 znižala davčna obremenitev plač. Poleg tega pa so realno upadli tudi drugi prejemki iz dela zaradi povečane obdavčitve izplačil po pogodbah o delu in avtorskih pogodbah, potem ko so v letu 2004 prav zaradi predvidenega povečanja močno porasli.

¹⁹ Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb predelovalnih dejavnosti kažejo, da se je v poslovnih prihodkih izrazilo povečal predvsem delež stroškov materiala.

²⁰ Gl. indikator *Faktorska struktura blagovnega izvoza*.

bi lahko bilo z vidika nadaljnega izboljševanja naše konkurenčnosti na izvoznih trgih zaskrbljujoče, saj predelovalne dejavnosti opravijo večino slovenske blagovne menjave. Vendar pa ocene za leto 2006 na podlagi še nepopolnih podatkov kažejo, da se je trend rasti stroškov dela na enoto BDP lani obrnil, in sicer tako zaradi višje rasti produktivnosti kot tudi zaradi nadaljnega izvajanja restriktivne dohodkovne politike. Ugoden je bil tudi vpliv zmanjševanja davčne obremenitve stroškov dela s pričetkom postopnega odpravljanja davka na izplačane plače²¹ v tem letu.

Tehnološka zahtevnost blagovnega izvoza, ki ima dolgoročnejši vpliv na konkurenčnost gospodarstva, se je v letih 2004 in 2005 poslabšala, iz posrednih kazalnikov pa lahko sklepamo, da je v letu 2006 ponovno prišlo do pozitivnih premikov. Delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v blagovnem izvozu²² je po zmanjšanju za 0,7 o.t. v letu 2004, v letu 2005 upadel še za 1,2 o.t. na 16 % blagovnega izvoza. Podobna gibanja se zrcalijo v strukturi dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti, kjer se od leta 2004 zmanjšuje delež visoko tehnološko zahtevnih dejavnosti (gl. Sliko 3). Tako v izvozu proizvodov kot v strukturi dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti se je znižal delež obeh najpomembnejših visoko tehnološko zahtevnih dejavnosti v Sloveniji, to je farmacevtske industrije ter proizvodnje RTV in komunikacijske opreme²³. Podatki za devet mesecev leta 2006, ki so na voljo le za strukturo izvoza po dejavnostih in so precej bolj agregirani, kažejo, da se je delež kemične industrije, kamor sodi visoko tehnološko intenzivna farmacevtska industrija, po dvehletnem upadanju ponovno povišal, zniževanje deleža elektro industrije, ki vključuje proizvodnjo RTV in komunikacijske opreme, pa se je upočasnilo. Slovenija po tehnološki zahtevnosti izvoza močno zaostaja za evropskim povprečjem (27,9 % v letu 2005)²⁴, v tem dvehletnem obdobju pa se je razlika še poglobila²⁵, kar pomeni odmik od uresničevanja ciljev SRS. Podobno se v primerjavi z EU prepočasno spreminja tudi struktura predelovalnih dejavnosti. Delež srednje in visoko tehnološko zahtevnih dejavnosti, ki naj bi do konca obdobja izvajanja SRS presegel 50 % dodane vrednosti predelovalne industrije, je v letu 2005 izključno zaradi povečanja deleža srednje tehnološko zahtevnih dejavnosti porasel za 0,2 o.t. na 41 %.

Na področju podjetništva se po dvehletnem upadanju v zadnjih letih ponovno povečuje zgodnja podjetniška aktivnost, zmanjšuje pa se vključenost v ustaljeno

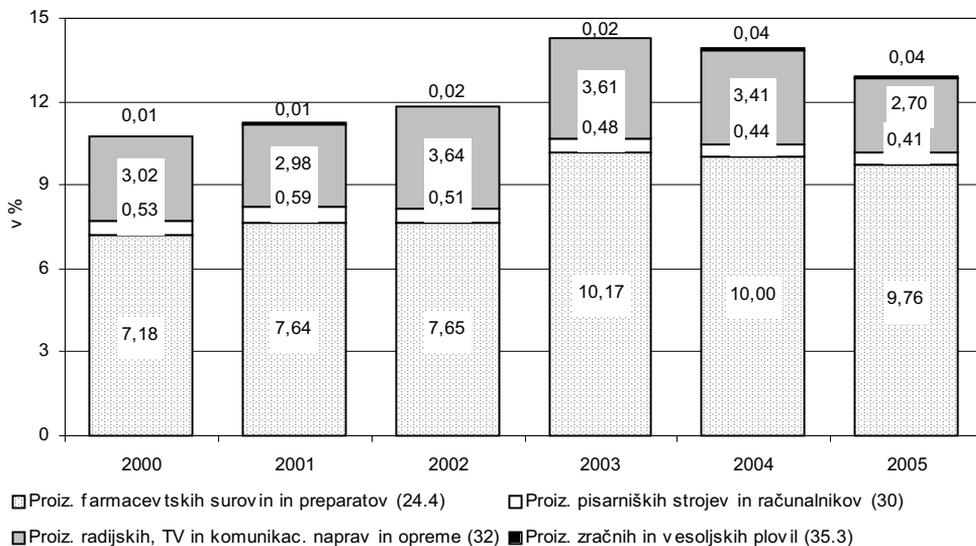
²¹ Glede na sprejete spremembe davčne zakonodaje bo davek na izplačane plače s prvim januarjem 2009 dokončno odpravljen.

²² Po metodologiji Združenih narodov (gl. tudi indikator *Faktorska struktura blagovnega izvoza*).

²³ V proizvodnji RTV in komunikacijske opreme se je dodana vrednost realno zmanjšala, v farmacevtski industriji pa se je po izjemno visoki rasti v letu 2003 realna rast dodane vrednosti v naslednjih dveh letih močno umirila.

²⁴ Po podatkih iz European Innovation Scoreboard (2006), ki ga pripravlja Evropska komisija in temeljijo na bolj podrobni klasifikaciji proizvodov ter tako upoštevajo samo najbolj visoko tehnološko zahtevne proizvode, je zaostanek Slovenije za povprečjem EU še večji. Po teh podatkih je namreč delež visokotehnološko zahtevnih proizvodov v slovenskem blagovnem izvozu znašal 5,2 %, v EU-25 pa 18,4 %.

²⁵ Gl. indikator *Faktorska struktura blagovnega izvoza*.

Slika 3: **Delež visoko tehnološko zahtevnih dejavnosti¹ v dodani vrednosti predelovalnih dejavnosti v Sloveniji v obdobju 2000–2005**

Vir: Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida za leta od 2000 do 2005 za gospodarske družbe (AJPES).

Opomba: ¹ Definicija po metodologiji OECD (gl. legendo slike).

podjetništvo. V letu 2006 se je stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti²⁶ zvišala drugo leto zapored, vendar se je s tem le vrnila na že doseženo raven v letu 2002 (4,6 %). Med 16-imi članicami EU, ki so v letu 2006 sodelovale v projektu GEM²⁷, se je Slovenija uvrstila na 11. mesto, povprečje teh držav pa je znašalo 5,5 %. Na izboljševanje razmer na področju podjetniške aktivnosti kaže tudi pospešena rast števila podjetij v poslovnem sektorju²⁸ v zadnjih letih. Manj ugodno pa je precejšnje zmanjšanje deleža prebivalcev, vključenih v ustaljeno podjetništvo²⁹, zaradi česar se je v letu 2006 znižala tudi stopnja celotne vključenosti prebivalstva v podjetništvo³⁰. Pri tem pa je potrebno poudariti, da je čimvečja vključenost prebivalstva v podjetništvo sicer pomembna z vidika (samo)zaposlovanja, vendar je z vidika povečevanja konkurenčnosti gospodarstva še pomembnejša razvojna usmerjenost podjetnikov.

²⁶ Stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti (TEA indeks) je opredeljena kot delež prebivalstva (18–64 let), ki načrtuje ustanovitev podjetja ali vodi podjetje, mlajše od 42 mesecev (Rebernik et al., 2006).

²⁷ Povprečje držav članic EU, ki so bile v letu 2006 vključene v projekt GEM (Global Entrepreneurship Monitor), vključuje podatke za Grčijo, Češko, Irsko, Španijo, Latvijo, Madžarsko, Veliko Britanijo, Nizozemsko, Dansko, Finsko, Slovenijo, Francijo, Nemčijo, Italijo, Švedsko in Belgijo.

²⁸ Po Standardni klasifikaciji dejavnosti so to dejavnosti od C do K.

²⁹ Stopnja uсталjenega podjetništva je opredeljena kot delež podjetnikov, ki poslujejo dlje kot 42 mesecev, med prebivalstvom 18–64 let (Rebernik et al., 2006).

³⁰ Gl. indikator *Podjetniška aktivnost*.

Učinkovitost in kakovost zgodnjih faz podjetniškega procesa se postopno izboljšujeta. Na to kaže zmanjševanje stopnje smrtnosti podjetij³¹ in izboljševanje razmerja med prebivalstvom, ki se v podjetništvo vključuje zaradi zaznane poslovne priložnosti, ter prebivalstvom, ki se podjetništva loteva zaradi pomanjkanja primerne ponudbe na trgu dela. Stopnja smrtnosti je v letu 2006 z 1,6 dosegla najnižjo vrednost doslej in je bila za četrtno nižja kot v letu prej. Razmerje med podjetniki iz priložnosti ter podjetniki iz nuje se je povečalo za desetino na 8,6, kar je prav tako najvišja zabeležena vrednost. Slednje lahko kaže na izboljševanje kakovosti podjetniškega procesa pri nas, saj so podjetniki iz priložnosti v primerjavi s tistimi iz nuje praviloma bolj razvojno naravnani, obstojnost njihovih podjetij na trgu pa je večja. Obe merili sta bili pri nas v letu 2006 ugodnejši kot v povprečju članic EU.

Največja ovira, s katero se pri svojem delovanju srečujejo slovenski podjetniki, ostaja plačilna nedisciplina. Po podatkih ankete³² za obdobje 2004–2006 med pomembne ovire sodijo še davčna politika in birokracija, v zadnjem času pa postopoma naraščajo predvsem težave podjetnikov s pridobivanjem ustreznih kadrov na trgu dela. Na togost našega institucionalnega okolja kaže tudi nizka uvrstitev Slovenije po indeksu enostavnosti poslovanja Svetovne banke³³. Na nekatere od omenjenih ovir se je vlada že odzvala z ukrepi, precej pa je okrepila tudi sredstva za mala in srednje velika podjetja³⁴.

Leti 2005 in 2006 sta prinesli nadaljnje povečanje stopnje internacionalizacije slovenskega gospodarstva. Zunanjetrgovinska odprtost se z manjšimi nihANJI povečuje že od leta 1995. Zlasti izrazito povečevanje izvozno-uvozne intenzivnosti gospodarstva pa je prisotno po letu 2003, kar je v veliki meri posledica včlanitve Slovenije v EU v letu 2004, zlasti v zadnjem letu pa tudi izboljšane konjunktore na svetovnem trgu³⁵. Tendence povečevanja neposrednega investiranja slovenskih podjetij v tujino, ki gre predvsem na račun investiranja v prostoru nekdanje Jugoslavije, se je v letih 2005 in 2006 nadaljevala. Manj ugodna so bila gibanja na strani prilivov, ki sicer med leti zelo nihajo, vendar so bili v letu 2006 najnižji v zadnjih letih. Slovenija je tako v letu 2006 zabeležila doslej najvišji neto odliv NTI, kar je ravno nasprotno od držav, ki so na nam podobni razvojni stopnji in praviloma beležijo neto prilive NTI³⁶.

Internationalizacija slovenskega gospodarstva poteka v prvi vrsti preko zunanjetrgovinskih tokov, precej manj pa preko NTI. To potrjuje tudi primerjava z drugimi državami EU, v primerjavi s katerimi imamo v povprečju precej višjo izvozno-uvožno intenzivnost gospodarstva ter precej nižjo intenzivnost vhodnih

³¹ Indeks smrtnosti je po definiciji GEM izračunan kot razmerje med deležem nastajajočih in deležem novih podjetij.

³² Anketne podatke o ovirah pri poslovanju podjetnikov v Sloveniji v okviru merjenja slovenskega podjetniškega indeksa pripravlja komunikacijska skupina SPEM.

³³ Glej Ekonomsko ogleдалo 12/2006.

³⁴ Več gl. v poglavjih 3.1. in 3.2.

³⁵ Gl. indikator *Delež izvoza in uvoza v BDP*.

³⁶ Gl. indikator *Neposredne tuje investicije*.

in izhodnih NTI. Razlika med zunanjetrgovinsko intenzivnostjo Slovenije in povprečjem EU se od leta 2000 naprej stalno povečuje v prid Slovenije. Drugačna je situacija pri NTI, kjer izrazito zaostajamo za EU in tega zaostanka ne zmanjšujemo. V obdobju 2000–2005 je naš delež stanja NTI v BDP stalno zaostajal za povprečjem EU-25 za več kot 10 odstotnih točk pri vhodnih in za več kot 30 odstotnih točk pri izhodnih NTI. Če je glede na našo stopnjo razvitosti taka situacija pri izhodnih NTI pričakovana, to nikakor ne velja za vhodne NTI. Mednarodne in domače ekonometrične analize precej nedvoumno govorijo v prid temu, da povečevanje izvozno-uvozne intenzivnosti ter vhodnih in izhodnih NTI pozitivno vpliva na produktivnost in gospodarsko rast³⁷.

Krepitev konkurence v mrežnih dejavnostih je bila v zadnjem letu prisotna predvsem v telekomunikacijah. Do premika je prišlo v fiksni telefoniji (notranji klici), kjer so na do nedavno monopolnem trgu v letu 2006 storitve ponujali štirje operaterji. Kljub temu pa je bil tržni delež vodilnega sredi leta 2006 še vedno približno 99-odstoten. Na trgih mednarodnih klicev v fiksni telefoniji, širokopasovnega dostopa do interneta ter v mobilni telefoniji se je nadaljevalo upadanje tržnih deležev prevladujočih operaterjev, ki pa so glede na povprečje EU še vedno relativno visoki v mobilni telefoniji ter v fiksni telefoniji za mednarodne klice (Kmet Zupančič, Povšnar, 2007). Korak v smeri vzpostavljanja konkurence je bil v letu 2006 narejen tudi na trgu mobilnega širokopasovnega dostopa do interneta, ko sta licenco UMTS poleg obstoječega ponudnika pridobila še dva operaterja. Na področju energetike še ni prišlo do bistvenih sprememb v strukturi trgov. Tržni delež proizvodnje največjega proizvajalca električne energije se je v letu 2005 sicer znižal (za 2,2 o.t. na 50,8 %), vendar je na to vplivalo zmanjšanje proizvodnje hidroelektrarn, povezano z neugodnimi vremenskimi razmerami, in ni bilo posledica povečanja konkurence na trgu. Tako merjena koncentracija proizvajalcev električne energije pa je bila v Sloveniji nekoliko nižja od povprečne v EU³⁸. Na veleprodajnem trgu z zemeljskim plinom je imel v letu 2005 domači dobavitelj še vedno skoraj popolno prevlado (99-odstotni delež). Na maloprodajnih trgih za električno energijo in zemeljski plin je konkurenca večja in noben ponudnik nima prevladujočega položaja na trgu³⁹.

Učinki liberalizacije mrežnih dejavnostih se postopno kažejo v nižjih cenah. V letu 2006 se je na trgih, kjer že deluje konkurenca, praviloma nadaljevalo zniževanje cen. Upadanje relativnih⁴⁰ cen telekomunikacijskih storitev, značilno po letu 2002, je bilo v letu 2006 sicer prekinjeno. Razlog je bil v povišanju naročnine in cen notranjih klicev vodilnega operaterja v fiksni telefoniji, kar kaže na zaenkrat še šibko tržno moč konkurentov na tem trgu, ki praviloma ponujajo cenejše storitve. V drugih segmentih telekomunikacijskih storitev, kjer je stopnja konkurence višja (mobilna telefonija in mednarodni klici v fiksni telefoniji), pa so

³⁷ Glej npr.: Factor Mobility in the Global Economy, 2006, za Slovenijo pa Burger, Jaklič in Rojec, 2006 in Damijan, Jaklič in Rojec 2006.

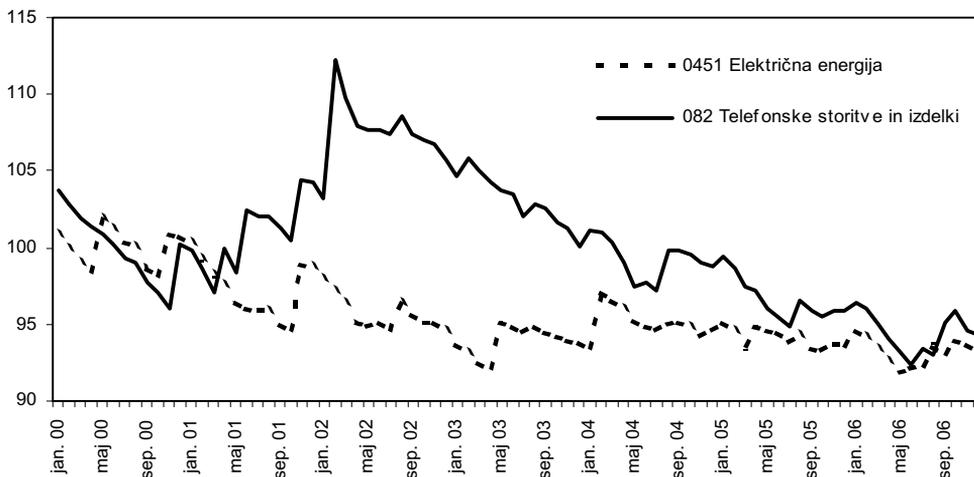
³⁸ V EU (netehtano povprečje) je v letu 2004 delež največjega proizvajalca znašal 62,6 % (pri nas 53,0 %).

³⁹ Na maloprodajnem trgu z električno energijo je v letu 2005 delovalo 13 ponudnikov. Prvi trije so imeli deleže 34 %, 24 % in 13 %, pri zemeljskem plinu pa so bili v razredu srednjevelikih odjemalcev deleži največjih ponudnikov 23 %, 17 % in 15 %.

⁴⁰ V primerjavi z indeksom cen življenjskih potrebščin (CPI).

se tudi v letu 2006 cene zniževale. Cene *električne energije* se zaenkrat oblikujejo prosto le za industrijo, za gospodinjstva pa bodo sproščene s 1. 7. 2007. Za industrijske cene je po letu 1999 značilna tendenca upadanja glede na povprečno ceno v EU⁴¹, kar lahko po juliju 2001, ko se je trg sprostil, deloma pripišemo tudi večji konkurenci na tem trgu; vse več odjemalcev pa se tudi že odloča za zamenjavo dobavitelja. Cene električne energije za gospodinjstva v primerjavi s CPI po letu 2000 tendenčno upadajo, v primerjavi s povprečjem EU pa se ohranjajo na ravni okoli 80 %.

Slika 4: **Relativne¹ cene električne energije in telekomunikacijskih storitev (povprečje 2000 = 100)**

Vir: SI-Stat – Ekonomsko področje – Cene (SURSTAT), 2007.

Opomba: ¹ V primerjavi s CPI.

1.3. Povečanje konkurenčne sposobnosti storitev⁴²

Konkurenčnost in učinkovitost storitvenega sektorja je pomemben dejavnik gospodarske rasti. Poleg neposrednega vpliva, ki ga imajo storitve na rast gospodarstva zaradi velikega in rastočega deleža v bruto domačem proizvodu, postaja vse pomembnejši tudi njihov posredni vpliv na konkurenčnost prek vmesne porabe storitev v proizvodnji proizvodov in drugih storitev. To še zlasti velja za finančne, poslovne, komunikacijske in informacijske storitve. V poglavju finančne storitve zaradi njihove specifičnosti pa tudi zaradi posebne vloge, ki jo imajo v gospodarstvu⁴³, obravnavamo ločeno.

⁴¹ Cene električne energije so po dolgoletnem precejšnjem zaostajanju v letih 1998 in 1999 presegle povprečno ceno v EU, sredi leta 2006 pa je bila slovenska cena (za srednje velikega porabnika) za 21,3 % nižja od povprečja v EU (tehtano povprečje).

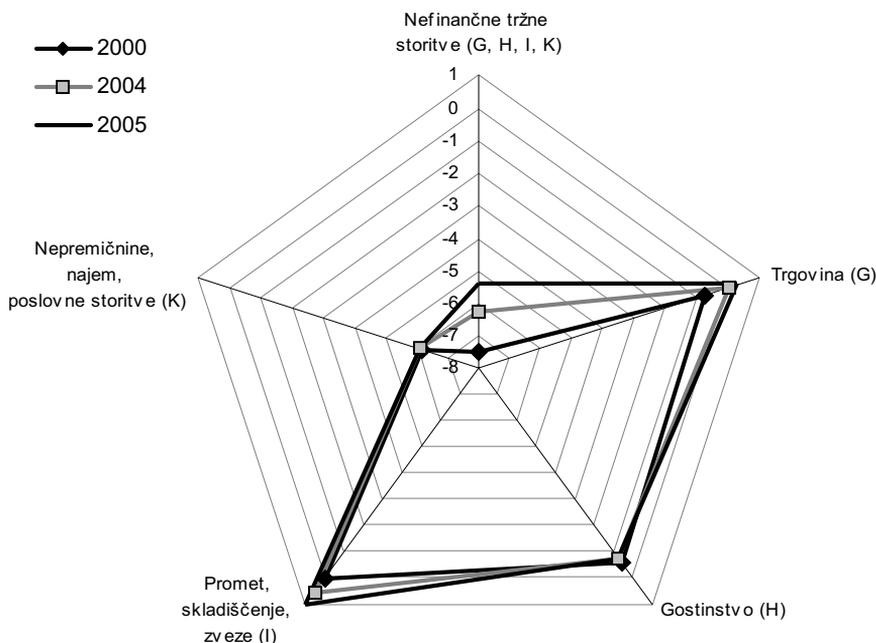
⁴² V poglavju obravnavamo pretežno tržno usmerjene storitve, ostale, pretežno javne storitve, pa so analizirane v drugih delih poročila.

⁴³ Gl. Competition, productivity and prices in the euro area services sector, 2006.

1.3.1. Nefinančne tržne storitve

V letu 2005 se je zaostanek Slovenije za EU glede **deleža nefinančnih tržnih storitvenih dejavnosti**⁴⁴ v strukturi gospodarstva zmanjšal četrto leto zapored, delno so k temu prispevale tudi na znanju temelječe storitve, kjer Slovenija najbolj zaostaja za razvitejšimi državami. Razlika med Slovenijo in EU glede deleža nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti se je povečevala vse do leta 2001, ko se je približala 8 odstotnim točkam. Od takrat dalje postopno upada in je v letu 2005 znašala 5,4 odstotne točke. Zlasti v zadnjih dveh letih je k zapiranju vrzeli največ prispevala hitra krepitev deleža dejavnosti prometa (I) in trgovine s popravili motornih vozil (G). Pomen na znanju temelječih nefinančnih tržnih storitev (telekomunikacije in poslovne storitve)⁴⁵ se v strukturi gospodarstva sicer povečuje, vendar je bil v preteklosti (podatki za EU so na voljo do leta 2002) proces dohitevanja, ob sočasnem hitrem razvoju teh dejavnosti v razvitejših državah, relativno počasen. Slovenija zaostaja predvsem po deležu poslovnih storitev, ki se je od leta 2000 povečal za 1,8 odstotne točke na 8,7 % v

Slika 5: Razlika¹ med Slovenijo in EU-25 po deležu nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti gospodarstva v letih 2000 in 2005, v %

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi (SURS), 2006; Eurostat Portal Page – Economy and finance, 2006.

Opomba: ¹ Negativna vrednost pomeni zaostanek Slovenije za povprečjem EU-25 v odstotnih točkah.

⁴⁴ Dejavnosti SKD: trgovina in popravila motornih vozil (G), gostinstvo (H), promet, skladiščenje in zveze (I) in nepremičnine, najem in poslovne storitve (K).

⁴⁵ Dejavnosti SKD: dajanje strojev in opreme v najem (71), obdelava podatkov in povezane storitve (72), raziskave in razvoj (73), druge poslovne storitve (74) ter poštna in telekomunikacijske storitve (64).

letu 2005, z izvajanjem SRS pa naj bi se do leta 2013 približal deležem v razvitejših državah EU (okoli 12 % dodane vrednosti). Glede deleža telekomunikacij Slovenija ne zaostaja bistveno za evropskimi državami, vendar pa to področje bremeni zlasti počasno uvajanje konkurence na posameznih trgih, ki je do sedaj zaviralo hitrejšo povečevanje učinkovitosti telekomunikacijskih storitev⁴⁶.

V zadnjih nekaj letih prihaja do postopnega zmanjševanja vrzeli v produktivnosti storitev za EU⁴⁷, na intenzivnejše premike v konkurenčni sposobnosti storitev pa kažejo tudi kazalniki donosnosti. Potem ko se je proces dohitevanja EU po doseženi produktivnosti v sektorju storitev v letih od 1999 do 2002 praktično ustavil, smo bili v zadnjih treh letih ponovno priča približevanju. Razkorak do EU se je zmanjšal v vseh dejavnostih, vendar je bil proces dohitevanja v trgovini (G), prometu (I) in gostinstvu (H) intenzivnejši kot v poslovnih storitvah (K), kjer je pomembnejši premik opazen šele v letu 2005. Tudi podatki iz strukturne statistike podjetij o donosnosti storitvenih dejavnosti kažejo izboljšanje v zadnjih dveh letih, za katera so na voljo podatki (2003–2004)⁴⁸. Prav tako se povečuje delež bruto poslovnega presežka v dodani vrednosti. Podatki kažejo, da se zmanjšuje tako razmerje med stroški dela in dodano vrednostjo kot tudi med vmesno porabo in dodano vrednostjo. Napredek je bil po obeh kazalnikih donosnosti najvišji v prometu (I), najmanjši pa v poslovnih storitvah (K), ki so ob gostinstvu edina dejavnost, ki po doseženi donosnosti pomembneje zaostaja za povprečjem EU.

Za nadaljnje zmanjševanje zaostanka v konkurenčnosti nefinančnih tržnih storitev za EU je zelo pomembno povečevanje konkurence, kjer je v zadnjih petih letih prišlo do pozitivnih premikov v večini panog z relativno nizko stopnjo konkurence. Zaradi pomanjkanja podatkov o nekaterih kazalnikih⁴⁹ in neprimerljivosti podatkovnih virov za druge kazalnike smo oceno napredka glede povečevanja konkurence v posameznih vrstah storitev oprli na analizo sprememb v številu podjetij⁵⁰ in vrednosti Hirschman-Herfindahlovega indeksa (HHI) koncentracije⁵¹. Rezultati kažejo pozitivna gibanja na področju krepitve konkurence v nefinančnih tržnih storitvah. Delež panog⁵², kjer je ugotovljena visoka koncentracija⁵³, se je v obdobju od 2000 do 2005 zmanjšalo s 43 % na

⁴⁶ Več o tem v poglavju 1.2.

⁴⁷ Ker podatki o produktivnosti dela, izraženi v kupni moči, niso na voljo po posameznih sektorjih gospodarstva, smo v primerjavah uporabili produktivnost dela (dodana vrednost na zaposlenega) v tekočih cenah. To pomeni, da ni izločen vpliv različne višine cen med državami na višino produktivnosti, ki je v storitvah zaradi manjše vključenosti v mednarodno menjavo lahko precej večji kot v predelovalnih dejavnostih.

⁴⁸ Donosnost prodaje se je tako povečala s 7,3 % v letu 2002 na 7,7 % v letu 2003 in na 8,2 % v letu 2004.

⁴⁹ Npr. stopnja regulacije trgov.

⁵⁰ Pri tem smo izhajali iz podatkov za gospodarske družbe.

⁵¹ HHI je vsota kvadratov tržnih deležev posameznih gospodarskih družb v celotni panogi (po ustvarjenih čistih prihodkih na domačem trgu).

⁵² Panogo razumemo kot razred SKD, saj smo v analizi stopnje konkurence uporabili razčlenitev na štirimestno šifro SKD, to je na razrede.

⁵³ Vrednost HHI je večja 1800.

36 %. Manj ugodne tendence odraža sprememba deleža teh panog v prihodkih nefinančnih tržnih storitev, ki se je v enakem obdobju povečal (s 27 % na 39 %). Vendar pa je iz podrobnejše analize podatkov razvidno, da razlog za to ni v splošnem zmanjševanju konkurence, ampak v hitri rasti posameznih panog, ki se po vrednosti HHI uvrščajo med visoko koncentrirane. Gre predvsem za dve skupini panog: prvič za panoge, ki imajo visoko vrednost HHI, vendar nekateri drugi kazalniki kažejo, da gre v njih za dokaj konkurenčne razmere (trgovina na drobno v nespecializiranih prodajalnah⁵⁴), drugič za panoge, katerih tržna struktura se sicer postopno spreminja v smeri krepitve konkurence, vendar zaradi narave dejavnosti ni pričakovati, da bi v njih delovalo zelo veliko družb (npr. nekatere hitro rastoče mrežne dejavnosti⁵⁵). Poleg zmanjševanja števila panog z nizko stopnjo konkurence pa ugotavljamo pozitivne premike v smeri krepitve konkurence tudi v panogah, kjer je koncentracija še vedno visoka. V večini takšnih panog (71 %) se je namreč število podjetij povečalo, v polovici pa se je zmanjšala tudi vrednost HHI.

Tudi v konkurenčnosti slovenskih storitev na zunanjih trgih prihaja do nekaterih pozitivnih premikov. Med letoma 2003–2005 se je tržni delež slovenskih storitev v skupnem uvozu storitev v EU-15 povečal bolj kot povprečni delež novih članic. Večje povečanje tržnega deleža kot Slovenija je beležila edino Slovaška⁵⁶. Ob tem velja izpostaviti zlasti povečanje tržnega deleža slovenskih transportnih storitev in ostalih storitev⁵⁷ v uvozu EU-15. Pri transportnih storitvah je Slovenija dosegla največje povečanje tržnega deleža med novimi članicami, pri ostalih storitvah pa jo je prekašala edino Estonija.

Tendence v različnih kazalnikih konkurenčnosti nefinančnih tržnih storitev kažejo na izboljševanje in približevanje standardom v EU, vendar pa so spremembe zlasti v nekaterih storitvah zaenkrat prepočasne. Poleg tega ostaja inovacijska aktivnost v storitvenih dejavnostih zelo šibka ne samo v primerjavi s predelovalnimi dejavnostmi, pač pa tudi glede na povprečno stopnjo inovacijske dejavnosti v storitvah v EU⁵⁸. Z ozirom na prevladujočo vlogo storitev v kreiranju dodane vrednosti in potrebo po hitrejšem razvoju na znanju temelječih storitev bi morale biti povečanje inovacijske dejavnosti v storitvah ena od prioritet bodočih razvojnih usmeritev.

⁵⁴ V trgovini na drobno v nespecializiranih prodajalnah se je v obdobju 2000–2005 močno zmanjšalo število družb, vrednost HHI se je povzpela z 857 na 2369. Pri tem se je delež največje družbe v prihodkih povečal s 23 % na 42,1 %, vendar se je močno okrepil tudi delež največjih treh (z 39 % na 74 %) ter delež največjih štirih družb (s 47 % na 81,5 %), zaradi česar ni mogoče trditi, da se je konkurenca v tej panogi zmanjšala.

⁵⁵ Gl. tudi poglavje 1.2.

⁵⁶ Zaradi pomanjkanja podatkov za EU-15 lahko analiziramo samo zelo kratko obdobje. Analiza deležev slovenskega izvoza storitev na trgih pomembnejših partneric EU, za katere so na razpolago podatki za obdobje 2000–2005 (Italija, Avstrija, Združeni kraljestvo in Francija), kaže, da so vse nove članice bolj povečale svoj tržni delež v uvozu storitev teh držav kot Slovenija.

⁵⁷ Gre za komunikacijske, računalniške in različne poslovne storitve.

⁵⁸ Gl. poglavje 2.2.

1.3.2. Finančne storitve

Slovenija po **kazalnikih razvitosti finančnega sektorja**, ki jih spremljamo v Poročilu o razvoju, še zelo zaostaja za evropskim povprečjem, v zadnjih dveh letih (2005–2006) so bili največji premiki v bančnem sektorju. Po kazalniku bilančne vsote bank v primerjavi z BDP se je razkorak do evropskega povprečja v letu 2005 nekoliko zmanjšal, vendar ostaja velik. Podobna gibanja pričakujemo tudi v letu 2006, saj se je vrednost kazalnika za Slovenijo še naprej krepila. Obseg zavarovalnih premij glede na BDP je v letu 2005 stagniral. Ob ugodnejših gibanjih v drugih evropskih državah je to privedlo do povečanja zaostanka za povprečjem EU. Slovenija sicer po razvitosti finančnega sektorja za EU najmanj zaostaja na področju zavarovalništva, kljub temu pa še vedno izstopa nizek delež premij življenjskih zavarovanj glede na BDP, ki dosega le slabo tretjino povprečne vrednosti v EU. Preslabo razvit ostaja tudi trg kapitala, kjer je po večletni rasti tržne kapitalizacije delnic na Ljubljanski borzi v letu 2005 sledil upad, ki je bil predvsem posledica splošnega znižanja vrednosti delnic na borzi. Razvojni zaostanek se je s tem precej povečal, saj se je v EU ravno v tem letu vrednost kazalnika močno okrepila. Glede na to, da se je v letu 2006 tržna kapitalizacija v Sloveniji močno okrepila, ocenjujemo, da se je lani zmanjševanje zaostanka za EU ponovno nadaljevalo.

Možnosti financiranja podjetniškega sektorja na slovenskem finančnem trgu se postopno krepijo predvsem na bančnem trgu. Banke so v letih 2005 in 2006 precej okrepile kreditno aktivnost. Delež kreditov nebančnim sektorjem se je v primerjavi z BDP v obeh letih skupaj okrepil za 20,3 o.t. in dosegel raven 67,5 %. To pa je še vedno precej pod ravno, ki jo dosegajo države z razvitim bančnim sistemom (povprečje EU je 141,2 % v 2005). Več kot polovico te rasti lahko pripišemo rasti kreditov nefinančnih družb. Podjetja so se v veliki meri zadolževala v obliki deviznih kreditov, ki so bili ugodnejši od tolaških. Glavni razlog za visoko rast obsega kreditov gre na eni strani iskati v gibanju obrestnih mer, ki so se v preteklih letih občutno znižale, na drugi strani pa se je precej okrepila konkurenca med bankami⁵⁹, kar je privedlo do večje dostopnosti kreditov na domačem bančnem trgu. Banke so imele za financiranje okrepljene kreditne dejavnosti možnosti najemanja kreditov v tujini zlasti pri povezanih družbah. Pred vstopom v EU pa je bankam dodatna likvidna sredstva zagotovila tudi spremenjena denarna politika z zniževanjem zahtev glede obveznih rezerv in predvsem z zmanjševanjem obsega centralnobančnih vrednostnih papirjev v bančnih bilancah⁶⁰. Večja in bolj uveljavljena podjetja pa so izkoristila tudi možnost zadolževanja v tujini. Pogoji zadolževanja pa se ob dvigovanju obrestnih mer vse bolj zaostrujejo. Tako se je osrednja obrestna mera evropske centralne banke od konca leta 2005 do marca 2006 povišala za 175 osnovnih točk na 3,75 % in s tem dosegla najvišjo raven v zadnjih petih letih. Takšen skok pa že pomembno vpliva na stroške servisiranja podjetniškega dolga.

⁵⁹ V ospredju so predvsem banke s pretežnim tujim lastništvom, ki zaradi zastoja v privatizaciji bančnega sektorja vidijo možnost za lasten razvoj samo v organski rasti.

⁶⁰ Banke so sicer zaradi odloga povečane likvidnosti na čas po prevzemu evra del tako sproščenih sredstev naložile tudi v dolgoročni depozit pri Banki Slovenije.

Precej manjši pomen imajo še vedno ostali viri financiranja. Primarni trg vrednostnih papirjev ostaja še naprej slabo razvit, vendar pa podatki kažejo na njegovo krepitev. Tako so podjetja v letu 2005 okrepila izdajanje vrednostnih papirjev, saj jih je bilo v tem letu izdanih 2,5-krat toliko kot leto prej, od tega je bila dobra polovica delnic. Okrepil se je obseg nadaljnjih javnih ponudb znanim investitorjem in nejavnih ponudb⁶¹, prvih javnih ponudb vrednostnih papirjev širšemu krogu vlagateljev pa tudi v letu 2005 ni bilo. Nadaljnji razvoj primarnega trga kapitala omejuje tudi lastniška struktura, saj je velik del družb še vedno v kontrolni lasti države oziroma njenih skladov, ki zaradi različnih interesov niso vedno pripravljeni podpreti tovrstni način financiranja razvojnih projektov. To ima negativne učinke tako na razvoj podjetja kot tudi na razvoj trga kapitala. Glede na obseg financiranja so še manj pomembni skladi tveganega kapitala, kjer se Slovenija uvršča na rep držav članic EU⁶². To lahko negativno vpliva na že tako šibko inovacijsko dejavnost podjetij, saj je razpoložljivost tveganega kapitala zelo pomembna pri uresničevanju inovacijskih projektov⁶³.

⁶¹ S tovrstnimi vrednostnimi papirji se ne sme trgovati niti na borzi niti jih kako drugače javno ponujati.

⁶² Prav z namenom, da bi okrepili tovrstni način financiranja malih perspektivnih podjetij, je v Sloveniji trenutno v pripravi Zakon o družbah tveganega kapitala.

⁶³ Gl. tudi poglavje 2.2.